text Stáňa Seďová
foto PRÁVO - Petr Horník

Klinická logopedka Blanka Gruberová

Každý rok se zvyšuje podíl dětí se závažnějšími obtížemi

Logopedickou pomoc dnes potřebuje skoro každé páté dítě. Obtíže jsou závažnější kvůli neurovývojovým potížím, genetice a technologiím, jež nahradily mluvení, čtení a zpívání. A protože klinických logopedů, kteří mají za sebou osmileté studium a jejichž péči většinou hradí pojišťovna, je v Česku jen kolem sedmi set, objevila se díra na trhu. Tu se rozhodli zaplnit nelegální logopedi.

Co může napáchat neodborná pomoc s poruchami řeči? Kdo a proč ji vlastně poskytuje?
Zrovna teď se nám zaplnila ambulance jedenácti dětmi z mateřských školek, kterým byla dlouhodobě poskytována taková neodborná péče. Je až smutné to vidět. Kolik drahocenného času ztratily.

Říkáme jim „zkažené děti". Ne proto, že by s nimi bylo něco špatně, ale protože neodborná péče jejich obtíže buď upevnila, nebo se dlouho zaměřovala jen na výslovnost a závažnější problém zůstal nerozpoznaný. A nyní s tím musí bojovat ve škole.

Terapeutické postupy, které jsou veřejně dohledatelné například na internetu, nepatří do rukou laikům ani neodborníkům. Nejsou univerzální a u některých dětí může jejich striktní implementace dokonce vadu upevnit či zhoršit, pokud se „léčby" ujmou lidé bez odpovídající kvalifikace. Často jsou to speciální pedagogové, logopedické asistentky, internetoví poskytovatelé přes sociální sítě či důchodkyně s bohatou pedagogickou praxí doma v obýváku.

Z logopedie se stal skvělý marketing a byznys. Často si takovíto poskytovatelé účtují patnáct set korun za hodinu i víc. Dnes dokonce ani nezmiňují slovo logopedie, ale třeba náprava řeči. Dát se touto cestou je ovšem velká chyba.

Jak poznat skutečnou klinicko-logopedickou péči? Existuje nějaký seznam, kde si můžeme odbornost ověřit?
Jako v mnoha jiných oborech i v našem by nás bylo potřeba víc. To je fakt. Objemově poptávka po logopedické pomoci každým rokem narůstá. Ale stejně jako nikdo nemůže od stolu nahradit chybějící pediatry nebo dětské zubaře, nemůže neodborník nahradit léčbu klinickým logopedem.

A protože právě takových „odborníků" neskutečně přibylo a my pak v ambulancích vidíme následky, založili jsme webové stránky www.stop-nelegalni-logopedii.cz, kde rodičům vysvětlujeme, jak si mohou ověřit kvalifikaci a oprávnění poskytovatele.

Prevence spočívá v tom, že s dětmi mluvíme, necháme je popisovat příběhy, zpíváme, před spaním čteme pohádky

V registru je sedm set dvacet šest kvalifikovaných logopedů, ale pouze šest set třináct plných úvazků. Jsou to odborníci, kteří za sebou mají magisterské studium na pedagogické fakultě, roční zdravotnické vzdělání a tříletou specializovanou přípravu ukončenou atestací.

Takže my jako rodiče či paní učitelky v mateřských školách nemáme dětem se špatnou výslovností nebo zadrháváním pomáhat a trénovat nápravu?
To tím vůbec nechci říct. Naopak, prevence je nesmírně důležitá. Ale spočívá v tom, že s dětmi mluvíme, necháme je popisovat příběhy, zpíváme, před spaním čteme pohádky, prohlížíme knihy, učíme říkanky. Ale i to, jak správně dýchat a třeba smrkat, což některé čtyřleté děti nezvládnou.

To je tou nejpřirozenější cestou, jak správný vývoj řeči podporovat. Tato role je nenahraditelná! Ale rozhodně nepotřebuje nějaký logopedický status. Když si rodič či paní učitelka všimne, že dítě mluví výrazně nesrozumitelně, zadrhává nebo má jiné nápadné obtíže v komunikaci, není vhodné čekat, zda se stav časem upraví, ale obrátit se co nejdříve na odborníka – klinického logopeda nebo pediatra.

Zpozornět bychom měli například tehdy, pokud dítě málo komunikuje, nerozumí jednoduchým pokynům, kolem druhého roku nespojuje dvě slova nebo se jeho vývoj delší dobu neposouvá. Ve třech letech už by mělo tvořit jednoduché věty a zvládat lehký rozhovor. Rizikový vývoj jsme schopni zachytit velmi brzy a o to účinněji můžeme pomoci.

Kolik českých dětí trápí poruchy řeči? Změnilo se to například za posledních deset let?
Bez nadsázky bych řekla, že nám neustále někdo klepe na dveře. Nejen v období okolo zápisů nebo při nástupu do školy. Podle statistik ÚZIS *(Ústavu zdravotnických informací a statistiky)* z roku 2024 byla poskytována péče klinickými logopedy více než dvěma stům tisícům lidí. Co je ovšem oproti minulým letům alarmující, je závažnost obtíží. Osmdesát čtyři procent tvořily středně těžké až těžké řečové poruchy.

Dnes už se tolik nepotkáváme s dětmi, které mají obtíže s výslovností R a Ř. Stále častěji jde o děti s komplexnějšími obtížemi, včetně neurovývojových poruch - autistického spektra nebo vývojových poruch jazyka. Svou roli v tom hraje přesnější diagnostika a systém časného záchytu a současně prostředí, ve kterém děti vyrůstají, tedy častější používání digitálních technologií.

Foto archiv Blanky Gruberové (3)

Svou ambulanci klinické logopedie má Blanka Gruberová v Plzni.

← Klinická logopedka ročně pomáhá s rozvojem řeči stovkám pacientů – nejčastěji dětem předškolního věku.

↙ U dětí při tréninku skvěle funguje snaha popsat zajímavosti, které vidí, vyprávění příběhů a přednášení a zpěv říkanek a písní.

Má dnešní rychlá digitální komunikace vliv na to, jak mluvíme? Mluví rodiče na děti dnes méně?
To lze pozorovat na každém kroku. Vidíme maminky často s mobilem v ruce, které jsou vzorem pro své děti, jež to pak považují za normální. Děti napodobují to, co vidí v rodinách. Dospělé, kteří jsou neustále přilepení na počítač, telefon nebo televizi.

V autě se pouští hudba, už se nezpívá. Rodiče před spaním místo čtení pouští audio pohádky, v horším případě dokonce „koukací" pohádky z telefonu. Přitom právě povídání, čtení a rozvíjení jazyka v kontaktu s druhým je tím nejpřirozenějším způsobem tréninku. Samozřejmě, někdy si i rodič potřebuje oddychnout. A malé zpestření dítěti neublíží. Pustíme-li třeba pohádku, o které si pak s ostatními povídají ve školce, nebo písničky, které mohou pobrukovat při koukání, či tanečky, které je vybízejí k aktivitě.

Jak moc ohrožují technologie rozvoj řeči a z jaké části je chyba jinde?
Neumíme říct, co je ještě v pořádku a kdy přesně už je užívání technologií moc. Zjednodušila bych to: čím méně, tím lépe. V roce 2010, kdy jsem nastoupila do praxe, jsme řešili výrazně jednodušší poruchy. Ale to má celou řadu příčin.

Jednak faktor genetických dysfunkcí a neurologický vývoj, včetně porodní váhy a možných komplikací nastalých při porodu. A pak životní styl ovlivněný telefonem, televizí, stravou nebo například dlouhodobým užíváním dudlíků. Některé děti ho mají i ve čtyřech letech.

Nejsme schopni říct, do jaké míry přesně to či ono vývoj řeči ovlivňuje a komplikuje, ale každý rok sledujeme větší podíl dětí s komplexnějšími a závažnějšími obtížemi.

Ovlivňuje negativně schopnost správně mluvit bilingvní výchova nebo učení cizích jazyků v předškolním věku?
Vyrůstá-li dítě v prostředí, kde se přirozeně střídají dva jazyky, vnímá to jako součást života. V takovém případě bych se vůbec nebála nějakých negativních dopadů. Jinak však vnímám učení například angličtiny v mateřských školách. Upřímně si řekněme, že děti jsou na tom dnes tak špatně, že by místo jedné či dvou hodin angličtiny měly tento čas spíše věnovat rozvoji mateřského jazyka, výslovnosti a rétorice.

Speciálně pokud jde o anglický jazyk, který je znělý a na výslovnost jednodušší, to může napáchat neplechu. Chodí mi pak do ordinace děti, které, když je pobídnu, aby napočítaly do pěti, začnou: one, two..., a když je zastavím a chci to česky, zadrhnou se a nevědí, jak pokračovat.

Děti jsou na tom dnes tak špatně, že by místo hodin angličtiny měly tento čas spíše věnovat rozvoji mateřského jazyka

Tak si soukromě říkám, jestli by nebylo šťastnější s učením dalšího jazyka počkat, až zvládnou ten mateřský. Nehledě k tomu, že pár anglických slovíček, barviček a zvířátek do nástupu do školy častokrát stejně zapomenou. Ovšem samozřejmě záleží na kvalitě učitele a stylu výuky.

V ambulancích logopedů ale přibývá i dospělých. Kdy a s čím nejčastěji přicházejí? V čem se terapie liší?
Má mimo jiné odlišné cíle. Zatímco u dětí jsme na počátku vývoje a pomáháme schopnost teprve vybudovat, u dospělých řešíme dlouhodobě přetrvávající obtíže nebo se snažíme vrátit, co následkem onemocnění či úrazu ztratili.

Hodně dospělých přichází ve věku okolo třiceti let s koktavostí, jež jim začne vadit z kariérních důvodů, kdy mají mít například prezentace a pracovně je to brzdí nebo znervózňuje při seznamování a ve společenském životě. Často v těchto případech hraje roli spíše subjektivní pocit. Kromě neplynulosti řeči či nadměrné námahy při vyjadřování je to psychická úzkost, se kterou

se snažíme pomoci. Pak jsou to nejčastěji pacienti po cévních mozkových příhodách, po dlouhodobé intenzivní léčbě, onkologických diagnózách nádorů v hlavě a krku a při různých formách demence.

Dokážete vrátit řeč lidem po mrtvici? Jak pomůžete trpícím demencí, kteří ztrácí schopnost srozumitelně mluvit?
U nemocných demencí je naším cílem co nejdéle zachovat možnost komunikovat a kognitivními tréninky udržovat co nejlepší kvalitu života. Pacientům po mrtvici dokážeme pomoci s návratem řeči až do takové míry, že na nich prodělaná mozková příhoda ani není poznat.

Ale u všech diagnóz je naprosto zásadní začít včas. Tedy ideálně ihned, ještě na lůžkovém oddělení v nemocnici, kam dochází klinický logoped. Ztráta drahocenného času může mít nevratné následky.

Význam navazující péče mohu ilustrovat na případu jedné čtyřicetileté pacientky, která se šla večer projít, někdo ji udeřil zezadu do hlavy a ona byla rok hospitalizovaná. Po nějaké době se probrala z kómatu, ale bohužel logopedická péče u ní začala probíhat až dlouho po propuštění z nemocnice. Manžel ji i s dítětem opustil. Nyní se o ni stará její maminka v důchodu. Sama to nedokáže. Schopnost komunikace má výrazně poškozenou. Velmi smutný příběh.

Vyhledávají vaši pomoc i určité typy profesí ohrožené ztrátou či poškozením hlasu? Učíte i jak správně o něj pečovat?
Jde o povolání, ve kterých jsou lidé ohrožení přetěžováním hlasu. Nejčastěji učitelé, lékaři a zdravotníci, kteří během dne hodně mluví, až z toho začnou chraptět. Hercům a zpěvákům se většinou dostává specializované péče foniatrů *(lékařů specializujících se na hlas, řeč, sluch a poruchy polykání)*.

Hodně dospělých přichází ve věku okolo třiceti let s koktavostí, jež jim začne vadit z kariérních důvodů

Základní rady jsou: nepřetěžovat hlasivky, hodně pít, nemluvit zbytečně nahlas – například dlouhodobě nepřekřikovat, dobře dýchat a nezůstávat dlouho v napjaté poloze například v oblasti krku. Prostě používat správnou techniku při mluvení, stejně jako při jiných činnostech. Neodkašlávat si, abychom krk zbytečně nedráždili. A s přetrvávajícím chrapotem okamžitě za foniatrem.

Zaryl se vám během šestnáctileté praxe do paměti i jiný případ, který vás přesvědčil o tom, jak důležitá je logopedická péče?
Každý pacient pro mě ukrývá zajímavý příběh, který s ním prožívám a pamatuji si. Zvláště u těžkých vad bývám s rodinami v kontaktu a mnoho let se na nás ještě obracejí s díky.

Vybavuji si takhle doslova uplakané rodiče, kteří za mnou přišli s potomkem, který koktal, a kvůli tomu se jim dostávalo z různých stran důrazných doporučení, aby hlavně už neměli další dítě. Jenomže oni po něm strašně toužili.

Na první poslech to může znít absurdně, ale skutečně se setkali s radami typu, že sourozenec dostane první dítě do většího stresu a vada se zhorší. Rodiče na něj už nebudou mít tolik času.

Já jsem jim řekla, že koktavost dítěte rozhodně nemá být důvodem, proč by se měli vzdát dalšího dítěte.

A trochu neformálně jsem dodala: Jděte domů a „vlítněte" na to. A před rokem jsem je potkala na hřišti. Paní se mi hned s úsměvem připomínala, že se jim díky mé pomoci splnil sen. Mají teď tři děti a jsou početná a šťastná rodina.

inzerce

